

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060103

DOM
2021-05-27
Stockholm

Mål nr
M 1436-20

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2020-01-15 i mål nr M 26-19, se bilaga A

PARTER

Klagande

Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Motpart

Mariestads kommun

SAKEN

Tillstånd till avloppsreningsanläggning på fastigheten XX i Mariestads kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom endast på så sätt att villkoren och delegationsbestämmelsen nedan ska ha följande lydelse.

Villkor 5

Lokalisering av nya markförlagda ledningar och pumpstationer ska redovisas till tillsynsmyndigheten för samråd i god tid innan åtgärderna påbörjas.

Villkor 14a

Avloppsreningsanläggningen ska anpassas så att stigande nivåer i Vänern upp till åtminstone nivån +46,85 m ö.h. i RH2000 kan klaras utan väsentliga störningar. En handlingsplan för gradvis anpassning av avloppsanläggningen ska upprättas efter samråd med tillsynsmyndigheten senast ett år efter att tillståndet tagits i anspråk och därefter revideras, och redovisas till tillsynsmyndigheten, minst vart femte år. Planen

Dok.Id 1680327

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

ska innehålla planerade åtgärder, tidsplan för genomförande, ungefärliga kostnader samt vilken nivå i Vänern som bedöms klaras med respektive åtgärd.

Delegationsbestämmelse D3

Skyddsåtgärder för att motverka störande lukt och andra olägenheter, enligt villkor 7 och 7a.

BAKGRUND

Miljöprövningsdelegationen, MPD, vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län beslutade den 15 november 2018 att bevilja Mariestads kommun ett tidsbegränsat tillstånd till fortsatt och utökad verksamhet vid Mariestads avloppsreningsverk med tillhörande ledningsnät. Tillståndet förenades med villkor, föreskrifter och delegeringar. Efter att kommunen överklagat beslutet upphävde mark- och miljödomstolen tidsbegränsningen och föreskrev två nya villkor – 7a och 14a – samt en ändrad lydelse av villkor 5.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra mark- och miljödomstolens dom enligt följande.

- Villkor 14a ska *i första hand* ges följande lydelse (yrkad ändring är kursiverad):

”Avloppsreningsanläggningen ska anpassas så att stigande nivåer i Vänern *upp till åtminstone 200-årsnivån* kan klaras utan väsentliga störningar. En handlingsplan för gradvis anpassning av avloppsreningsanläggningen ska upprättas efter samråd med tillsynsmyndigheten senast ett år efter att tillståndet tagits i anspråk och därefter revideras, och redovisas till tillsynsmyndigheten, minst vart femte år. Planen ska innehålla planerade åtgärder, tidsplan för genomförande, ungefärliga kostnader samt vilken nivå i Vänern som bedöms klaras med respektive åtgärd.”

- Villkor 14a ska *i andra hand* ges följande lydelse (yrkad ändring är kursiverad):

”Avloppsreningsanläggningen ska anpassas så att stigande nivåer i Vänern *upp till åtminstone nivån +46,85 m ö.h. i RH2000* kan klaras utan väsentliga störningar. En handlingsplan för gradvis anpassning av avloppsreningsanläggningen ska upprättas efter samråd med tillsynsmyndigheten senast ett år efter att tillståndet tagits i anspråk och därefter revideras, och redovisas till

tillsynsmyndigheten, minst vart femte år. Planen ska innehålla planerade åtgärder, tidsplan för genomförande, ungefärliga kostnader samt vilken nivå i Vätern som bedöms klaras med respektive åtgärd.”

- Villkor 7a och 14a ska förenas med en delegation som ger tillsynsmyndigheten rätt att fastställa ytterligare villkor och ställa krav på försiktighetsmått när det gäller handlingsplanens innehåll samt vilka åtgärder som behöver vidtas.
- Villkor 5 ska återställas till lydelsen i Miljöprövningsdelegationens beslut.

Mariestads kommun har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen har anfört i huvudsak följande.

Villkor 14a – Anpassning till stigande nivåer i Vätern

Länsstyrelsen utgår från rekommendationerna i handboken Stigande vatten, med tillhörande faktablad, i allt arbete som har med samhällsplanering att göra. Enligt handboken ska samhällsviktiga verksamheter, som t.ex. ett avloppsreningsverk, ligga i områden som inte alls riskerar att översvämmas. I detta specifika fall, där det gäller en redan befintlig verksamhet, har länsstyrelsen dock bedömt att det är tillräckligt att verksamheten anpassas för att klara 200-årsnivån, dvs. den nivå i Vätern som kan antas uppnås en gång per 200 år. Länsstyrelsen ställer motsvarande krav när det gäller t.ex. detaljplaner med nya bostäder i området.

Det följer också av försiktighetsprincipen i 2 kap. miljöbalken att avloppsreningsanläggningen måste ha en god tålighet mot översvämningar. Konsekvenserna av en eventuell översvämning kan bli mycket stora. Vid kraftiga översvämningar riskerar avloppsreningsverket att slås ut helt under en lång tid.

Kommunen har valt att behålla avloppsreningsverket på dess nuvarande plats, trots det översvämningskänsliga läget, närheten till befintliga och planerade bostäder samt

verksamheter. Därmed måste kommunen vara beredd att vidta de försiktighetsmått som krävs. Enligt kommunen är det tekniskt möjligt att anpassa anläggningen så att den klarar 200-årsnivån, bl.a. genom pumpning, skyddsbarriärer samt montering av avstängningsmöjligheter och bakvattenstopp på spill- och dagvattennätet. Att anpassa verksamheten för höga vattennivåer är emellertid tidskrävande och behöver utföras i god tid innan ett akut översvämningsshot föreligger.

Villkor 7a och 14a – Delegation till tillsynsmyndigheten

Villkoren 7a och 14a måste förenas med en delegation som ger tillsynsmyndigheten rätt att fastställa ytterligare villkor i händelse av att kommunens handlingsplaner och åtgärder inte är tillräckliga. Ett samråd fyller inte någon funktion utan en delegation som ger möjlighet att besluta om ytterligare villkor. De beslut som tillsynsmyndigheten fattar med stöd av en delegation kommer att föregås av kommunikering med kommunen och besluten kan överklagas. Några orimliga konsekvenser kommer därför inte att uppkomma.

Villkor 5 – Redovisningsskyldighet för nya markförlagda ledningar och pumpstationer

Mark- och miljödomstolens formulering innebär att villkoret inte längre omfattar t.ex. nya överföringsledningar som inte har med nyexploatering att göra. Även sådana ledningar bör anmälas till tillsynsmyndigheten.

Kommunen har anfört i huvudsak följande.

Villkor 14a – Anpassning till stigande nivåer i Vänern

Det är inte lämpligt att basera villkor på 200-årsnivån, som är extrem och osäker. En överträdelse av tillståndsvillkor är förenad med stränga sanktioner och villkor ska därför utformas så att de kan utgöra grund för att konstatera om en överträdelse har skett. Det är emellertid inte tydligt vilken nivå som faktiskt avses med ”200-årsnivån” och det är inte förutsägbart hur och när den kommer att tillämpas.

Kommunen är beredd att genomföra nödvändiga åtgärder för att klara Vänerns stigande nivå. Det är emellertid inte ekonomiskt rimligt eller miljömässigt motiverat att kräva att avloppsreningsanläggningen ska anpassas efter 200-årsnivån idag. Det är tillräckligt

med en gradvis anpassning. Kommunen har kunskap om vilka nivåer som avloppsreningsverket klarar av och vilka åtgärder som bör vidtas i närtid. Åtgärder ska vidtas när man ser att de kommer att behövas och de ska vara på plats den dag de är nödvändiga för att säkerställa att avloppsreningsanläggningens funktion kan upprätthållas.

Villkor 7a och 14a – Delegation till tillsynsmyndigheten

Den av länsstyrelsen yrkade ändringen av villkor 14a tillsammans med den yrkade delegationen skulle ge tillsynsmyndigheten möjlighet att ställa alltför långtgående krav. Tillsynsmyndigheten skulle i närtid kunna kräva att anläggningen anpassas till 200-årsnivån. Detta skulle leda till omfattande konsekvenser för verksamheten.

Inte heller villkor 7a ska kompletteras med en delegation till tillsynsmyndigheten. En sådan delegation är onödig eftersom det befintliga delegationsvillkoret D3 borde vara tillräckligt för att ge tillsynsmyndigheten möjlighet att besluta om ytterligare villkor.

Villkor 5 – Redovisningsskyldighet för nya markförlagda ledningar och pumpstationer

Med MPD:s formulering blir det osäkert hur villkoret kommer att tillämpas. Ska villkoret följas ordagrant riskerar det att leda till en oproportionerlig administrativ börda för kommunen och tillsynsmyndigheten.

Villkoret bör bara omfatta nya ledningar och pumpstationer som kan medföra ändrade bräddförsättningar. Med formuleringen "anslutning av nya områden" avses anslutning av befintliga områden som tidigare inte haft kommunal VA-försörjning – antingen genom att ett område blir avtalskund eller att ett område omvandlas till kommunalt verksamhetsområde.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Villkor 14a – Anpassning till stigande nivåer i Vänern

Enligt villkor 14a i mark- och miljödomstolens dom ska avloppsreningsanläggningen anpassas så att stigande nivåer i Vänern kan klaras utan väsentliga störningar. Länsstyrelsen har ansett att detta villkor behöver preciseras. Kommunen har bestritt ändring av villkoret.

Tillståndsvillkor ska ses i samband med de stränga sanktioner som följer av en överträdelse, såsom återkallelse av tillstånd och ett straffrättsligt ansvar. Villkoret måste därför vara så preciserat att det kan konstateras om en överträdelse har skett och om den kan läggas till grund för sanktioner. Att tillståndsvillkoren är precisa har direkt betydelse för att verksamhetsutövaren ska kunna bedöma deras innehåll och för att villkoren ska få genomslag i praktiken. Ett tillståndsvillkor kan även fylla funktionen att omsätta generellt tillämpliga och allmänt hållna regler i miljöbalken till mer preciserade krav på den särskilda verksamhetsutövaren och villkoret bör utformas med hänsyn till det (se NJA 2006 s. 310 och NJA 2010 s. 516).

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att det av villkor 14a inte framgår vilka nivåer som avses och att det därmed är svårt att avgöra i vilken omfattning anpassning ska ske. Den vaga formuleringen gör att kraven på tillståndshavaren blir otydliga och medför svårigheter att bedöma om en överträdelse har skett. Mark- och miljööverdomstolen delar mot den bakgrunden länsstyrelsens uppfattning att villkoret bör förtydligas.

Länsstyrelsen har i första hand gjort gällande att det är nivåer upp till åtminstone 200-årsnivån som ska kunna hanteras. I andra hand har länsstyrelsen ansett att den nuvarande 200-årsnivån uttryckligen ska anges i villkoret.

Ett avloppsreningsverk byggs och underhålls för att kunna användas under lång tid. Det är därför rimligt att iaktta ett långt tidsperspektiv vid beslut om ett fortsatt tillstånd. Dessutom ska givetvis försiktighetsprincipen enligt 2 kap. miljöbalken tillämpas.

Av utredningen i målet framgår att den aktuella placeringen av avloppsreningsverket – i ett område som riskerar att översvämmas – har godtagits endast eftersom det är fråga om en redan befintlig verksamhet. Lokaliseringen innebär dock att det bör ställas relativt stränga krav på anpassning för att motverka risken för översvämning. En anpassning till 200-årsnivån innebär att anläggningen – utan väsentliga störningar – ska klara den nivå i Vänern som kan antas uppnås en gång per 200 år. Detta får anses

vara en rimlig utgångspunkt när det gäller en anläggning med de aktuella förutsättningarna.

Mark- och miljööverdomstolen delar dock kommunens uppfattning att en anpassning till ”200-årsnivå” kan ge upphov till osäkerhet om vilken vattennivå som avses, eftersom den beräknade 200-årsnivå kan förändras över tid. Som har nämnts ovan är det av vikt att tillståndsvillkor är precisa, bland annat för att verksamhetsutövaren ska kunna bedöma deras innehåll. Det finns därför skäl att bestämma att anpassningen ska ske till den 200-årsnivå som gäller i dag, dvs. +46,85 m.ö.h. (se länsstyrelsens publikation Faktablad – Vätern [version 2017:1]). Länsstyrelsens andrahandsyrkande i denna del ska alltså bifallas och villkoret formuleras på det vis som framgår av domslutet.

Villkor 7a och 14a – Delegation till tillsynsmyndigheten

I villkoren 7a och 14a föreskrivs att handlingsplaner ska tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten. Länsstyrelsen har gjort gällande att dessa villkor ska kompletteras med en möjlighet för tillsynsmyndigheten att ställa ytterligare villkor. Kommunen har invänt mot detta.

Utgångspunkten vid en tillståndsprövning av aktuellt slag är att domstolen själv avgör samtliga frågor i målet och fastställer de villkor som behövs. Enligt 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken finns dock en möjlighet för domstolen att överlåta till tillsynsmyndigheten att meddela villkor av mindre betydelse. I förarbetena anges som förutsättning för sådan delegation att det rör frågor som inte har någon självständig betydelse för tillåtligheten. Som exempel på sådana villkor nämns den närmare tekniska utformningen av en reningsutrustning och åtgärder rörande enstaka avfallstyper som har mindre betydelse från miljöskyddssynpunkt (se prop. 1987/88:85 s. 304). Beslutade villkor enligt delegation måste uppfylla bl.a. kravet på rimlighet enligt 2 kap. 7 § miljöbalken och kan överklagas.

Villkor 7a innebär att verksamhetsutövaren i skälig utsträckning successivt ska vidta åtgärder för att begränsa lukt i omgivningarna och ta fram en handlingsplan i samråd

med tillsynsmyndigheten. Mark- och miljööverdomstolen anser att detta krav på samråd, för att inte riskera att bli utan verkan, bör följas upp med en motsvarande delegation till tillsynsmyndigheten att besluta villkor (se MÖD 2016:32). Villkor som beslutas enligt en sådan delegation, har inte någon självständig betydelse för tillåtligheten och får anses vara av mindre betydelse i den mening som avses i 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken. Kommunen har i denna del endast invänt att den befintliga delegationsbestämmelsen D3, som avser villkor 7, är tillräcklig. För att det inte ska råda någon tvekan om att tillsynsmyndigheten har möjlighet att besluta om ytterligare villkor även avseende villkor 7a finns det dock skäl att uttryckligen reglera detta. Mot bakgrund av ovanstående ska alltså tillståndet kompletteras med en delegation avseende villkor 7a.

När det gäller villkor 14a skulle en delegationsbestämmelse ge tillsynsmyndigheten möjlighet att föreskriva villkor för att gradvis anpassa anläggningen till stigande vattennivåer i Vänern. Sådana villkor har en nära koppling till verksamhetens tillåtlighet och kan därför inte anses vara av mindre betydelse i den mening som avses i 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken. Eftersom mark- och miljödomstolens dom inte har överklagats i den del som upphäver tillståndets tidsbegränsning skulle en utebliven delegation till tillsynsmyndigheten att föreskriva närmare villkor i nu aktuellt hänseende innebära att frågor som är av betydelse för verksamhetens tillåtlighet förblir oreglerade – eller åtminstone otydligt reglerade – på obestämd tid. Ett sådant resultat är otillfredsställande men kan inte i sig motivera en delegation i strid med regleringen i 22 kap. 25 § miljöbalken. Mot denna bakgrund kan länsstyrelsens yrkande om delegation inte bifallas i denna del.

En konsekvens av detta blir att kravet på samråd vid framtagandet av handlingsplanen i villkor 14a inte kommer att motsvaras av någon möjlighet för tillsynsmyndigheten att besluta om villkor. Mark- och miljööverdomstolen anser dock att det i detta fall ändå är meningsfullt att kravet på samråd kvarstår (jfr MÖD 2016:32).

Länsstyrelsens yrkande om delegation ska alltså avslås vad gäller villkor 14a men bifallas när det gäller villkor 7a. Detta kan lämpligen ske genom ett tillägg i delegationsbestämmelsen D3.

Villkor 5 – Redovisningsskyldighet för nya markförlagda ledningar och pumpstationer

Villkoret i dess lydelse i mark- och miljödomstolens dom innebär, i förhållande till MPD:s formulering, en begränsning i kommunens redovisningsskyldighet vid lokalisering av nya markförlagda ledningar och pumpstationer. Begränsningen innebär att det endast blir aktuellt att redovisa till tillsynsmyndigheten när det är fråga om anslutning av exploateringsområden eller hela områden som inte tidigare har varit anslutna till anläggningen. Länsstyrelsen har begärt att Mark- och miljööverdomstolen återställer villkoret till dess lydelse i MPD:s beslut. Kommunen har motsatt sig ändring.

Mark- och miljööverdomstolen anser att det, med hänsyn till redovisad status för ledningsnätet, är befogat att kommunen, på det sätt som framgår av villkor 5 i MPD:s beslut, redovisar alla nya markförlagda ledningar och pumpstationer till tillsynsmyndigheten, oavsett deras koppling till nyexploateringar och nyanslutna områden. Länsstyrelsens överklagande ska därför bifallas även i denna del.

Sammanfattningsvis ska alltså villkor 5 och 14a samt delegationsbestämmelsen D3 ändras på det sätt som framgår av domslutet.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Henrik Löv och Ralf Järtelius, tekniska rådet Kerstin Gustafsson samt hovrättsrådet Katarina Berglund Siegbahn, referent.

Föredragande har varit hovrättsfiskalen Caroline Hörnberg.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2020-01-15
meddelad i
Vänerns borg

Mål nr M 26-19

KLAGANDE

Mariestads kommun

MOTPART

Länsstyrelsen i Västra Götalands län

ÖVERKLAGAT BESLUT

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västra Götalands läns beslut 2018-11-15 i ärende nr 551-3454-2017, se bilaga 1

SAKEN

Tillstånd till avloppsreningsanläggning i Mariestads kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen ändrar miljöprövningsdelegationens beslut endast på följande sätt.

A. Tillståndets tidsbegränsning upphävs.

B. Följande ytterligare villkor ska gälla för verksamheten:

14a. Avloppsreningsanläggningen ska anpassas så att stigande nivåer i Vänern kan klaras utan väsentliga störningar. En handlingsplan för gradvis anpassning av avloppsreningsanläggningen ska upprättas efter samråd med tillsynsmyndigheten senast ett år efter att tillståndet tagits i anspråk och därefter revideras, och redovisas till tillsynsmyndigheten, minst vart femte år. Planen ska innehålla planerade åtgärder, tidplan för genomförande, ungefärliga kostnader samt vilken nivå i Vänern som bedöms klaras med respektive åtgärd.

7a. Verksamhetsutövaren ska i skäligen utsträckning successivt vidta åtgärder för att begränsa lukt i omgivningarna till reningsverket. En handlingsplan ska

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänerns borg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se www.vanersborgstingsratt.domstol.se	0521-27 02 80	måndag – fredag 08:00–16:00

tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten och ges in till tillsynsmyndigheten vart fjärde år med början ett år efter att denna dom vinner laga kraft. Av planen ska åtminstone följande framgå.

- Bedömning av lukt i reningsverkets omgivningar med nuvarande och planerad utökad verksamhet. Bedömningen bör utgå från frekvens, karaktär och styrka.
- Bedömning av vilka de huvudsakliga källorna till lukt i omgivningar är/blir.
- Redovisning av vilka åtgärder som har genomförts de senaste fyra åren med syfte att minska utsläpp av luktande ämnen.
- Bedömning av vilka åtgärder som är tekniskt möjliga att genomföra för att minska utsläpp av luktande ämnen, samt kostnaderna för dessa.
- Bedömning av vilka åtgärder som är skäligen att genomföra kommande fyraårsperiod samt en motivering av varför övriga åtgärder inte bedöms som skäligen.

C. Villkor 3, 5 och 6 ändras till följande lydelse.

3. Industriellt avloppsvatten får inte tas emot vid avloppsreningsanläggningen i en sådan mängd eller av en sådan beskaffenhet att anläggningens funktion nedsätts, att särskilda olägenheter uppkommer i omgivningen eller recipienten, eller att nyttiggörandet av slammet försvåras.
5. Lokaliseringen av nya markförlagda ledningar och pumpstationer vid utbyggnad av ledningsnätet i exploateringsområden samt vid anläggande av överföringsledningar för anslutning av nya områden som kan innebära förändrade bräddförutsättningar ska redovisas till tillsynsmyndigheten för samråd i god tid innan åtgärderna påbörjas.
6. Halten organiskt material, totalfosfor och totalkväve i det samlade avloppsvattenutsläppet från reningsverket, dvs. behandlat, delvis behandlat och obehandlat avloppsvatten vid anläggningen, får inte överskrida följande värden.

BOD ₇	8 mg/1 som medelvärde för kalendertertiäl
Totalfosfor	0,3 mg/1 som medelvärde för kalendertertiäl
Totalkväve	12 mg/1 som medelvärde för kalenderår

Tillsynsmyndigheten får medge att ovanstående begränsningsvärden tillfälligt överskrids i samband med att reningsverket byggs ut för att klara en belastning på 25 000 personekvivalenter (pe) respektive 30 000 pe. Verksamhetsutövaren ska anmäla behovet av att höja begränsningsvärdet minst tre månader innan aktuella utbyggnadsåtgärder vidtas och i anmälan ange vilka åtgärder som ska vidtas för att minska risken för att överutsläpp sker.

D. I övrigt avslås överklagandet.

E. Länsstyrelsens förslag till ändring av villkor 9 och 12 avvisas.

BAKGRUND

Mariestads kommun (i fortsättningen kommunen) har ansökt om tillstånd till fortsatt och utökad verksamhet vid Mariestads avloppsreningsverk. Ansökan föranleddes dels av att belastningen förväntas öka, dels av att kommunen planerar att upplåta norra delen av Katthavet för byggnation av bostäder.

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län (MPD) beviljade det sökta tillståndet, dock som tidsbegränsat t.o.m. 31 december 2038, och föreskrev 17 slutliga villkor, 4 delegationer till tillsynsmyndigheten medan fråga om recipientens vattenkvalitet sköts upp under en provotid, se bilaga 1.

I målet är följande villkor och delegation aktuella.

3. Industriellt avloppsvatten får inte tillföras avloppsreningsanläggningen i sådan mängd eller vara av sådan beskaffenhet att anläggningens funktion nedsätts, att särskilda olägenheter uppkommer i omgivningen eller recipienten, eller att nyttiggörandet av slammet försvåras.
5. Lokaliseringen av nya markförlagda ledningar och pumpstationer ska redovisas till tillsynsmyndigheten för samråd i god tid innan åtgärderna påbörjas.
6. Halten organiskt material, totalfosfor och totalkväve i det samlade avloppsvattenutsläppet från reningsverket, dvs. behandlat, delvis behandlat och obehandlat avloppsvatten vid anläggningen, får som medelvärde per kalenderår inte överskrida följande värden.

BOD ₇	8 mg/l som tertialsmedelvärde
Totalfosfor	0,3 mg/l som tertialsmedelvärde
Totalkväve	12 mg/l som årsmedelvärde

7. Verksamheten ska bedrivas så att störande lukt och andra olägenheter minimeras. Om störande lukt eller andra olägenheter ändå uppstår i omgivningen till följd av verksamheten ska åtgärder vidtas så att olägenheterna upphör. Åtgärderna ska vidtas i samråd med tillsynsmyndigheten.
9. Buller från verksamheten inklusive transporter inom verksamhetsområdet får inte överskrida följande ekvivalenta ljudnivåer utomhus vid bostäder, som medelvärde för varje enskild timme.

Helgfri måndag–fredag kl. 06.00–18.00	50 dB(A)
nattetid kl. 22.00–06.00	40 dB(A)
övrig tid kl. 22.00–06.00	45 dB(A)

Begränsningsvärdena ska kontrolleras genom mätning vid bullerkällorna (närfältsmätning) och beräkningar eller genom mätning vid berörda bostäder (immissionsmätning). Kontroll ska ske när tillsynsmyndigheten anser att kontroll är befogad.

12. Verksamhetsutövaren ska kontinuerligt verka för att kemikalier inte tillförs avloppsanläggningen i sådan mängd eller av sådan beskaffenhet att anläggningens funktion nedsätts eller särskilda olägenheter uppkommer i omgivningen och recipienten eller så att det påverkar slamkvaliteten. En plan för uppströmsarbetet ska finnas och följas. Planen ska lämnas in till tillsynsmyndigheten senast ett år efter att tillståndet tagits i anspråk och därefter revideras minst vart femte år.

- D2. Skyddsåtgärder kopplade till lokaliseringen av nya markförlagda ledningar och pumpstationer, enligt villkor 5.

YRKANDEN M.M.

Kommunen har som talan slutligen bestämts yrkat att tillståndets tidsbegränsning upphävs och att följande nya villkor införs i tillståndet.

Avloppsreningsanläggningen ska anpassas så att stigande nivåer i Vänern kan klaras utan väsentliga störningar. En handlingsplan för gradvis anpassning av avloppsreningsanläggningen ska lämnas in till tillsynsmyndigheten senast ett år efter att tillståndet tagits i anspråk och därefter revideras minst vart femte år. Planen ska innehålla planerade åtgärder, tidplan för genomförande, ungefärliga kostnader samt vilken nivå i Vänern som bedöms klaras med respektive åtgärd.

Kommunen har även yrkat att villkoren 3, 5 och 12 samt delegationsvillkor D2 upphävs.

I fråga om villkor 5 yrkas i andra hand följande utformning av villkoret:

Lokaliseringen av nya markförlagda ledningar och pumpstationer vid utbyggnad av ledningsnätet i exploateringsområden samt vid anläggande av överföringsledningar för anslutning av nya områden som kan innebära förändrade bräddförsättningar ska redovisas till tillsynsmyndigheten för samråd i god tid innan åtgärderna påbörjas.

Med hänvisning till ett uppenbart skrivfel i villkor 6 föreslås att villkoret skrivs om enligt följande:

Halten organiskt material, totalfosfor och totalkväve i det samlade avloppsvattenutsläppet från reningsverket, dvs. behandlat, delvis behandlat och obehandlat avloppsvatten vid anläggningen, får inte överskrida följande värden.

BOD₇ 8 mg/l som medelvärde för kalendertertiäl
Totalfosfor 0,3 mg/l som medelvärde för kalendertertiäl
Totalkväve 12 mg/l som medelvärde för kalenderår

Vidare yrkas att ett nytt delegationsvillkor med följande lydelse läggs till under rubriken ”Rätt för tillsynsmyndigheten att besluta om ytterligare villkor”:

Medgivande av tillfälligt överskridande av begränsningsvärden enligt villkor 6 i samband med driftstörningar, ombyggnationer och underhållsarbeten enligt villkor 4.

Kommunen gör även följande åtaganden avseende lukt.

Kommunen åtar sig att inom ramen för egenkontrollen genomföra luktmätningar vid reningsverket vart femte år.

Kommunen åtar sig att genomföra åtgärder vid reningsverket så att lukt vid planerade bostäder i Katthavsviken inte överskrider 0,5 OU_E/m³. Åtgärderna ska vara genomförda senast två år efter det att detaljplanen för Katthavsviken vunnit laga kraft.

Till stöd för talan har i huvudsak följande anförts.

Tidsbegränsning

MPD gör bedömningen att lokaliseringen av avloppsreningsverket inte är långsiktigt hållbar. Som skäl till denna bedömning anges dels närheten till befintliga bostäder och verksamheter, dels till översvämningsrisk vid hög nivå i Väneren. MPD skriver att en tillståndstid på 20 år ger möjlighet för en långsiktig planering för att antingen finna en lämpligare lokalisering eller att vidta de skydds- och klimatanpassningsåtgärder som krävs för att verksamheten ska kunna bedrivas på platsen i ett längre perspektiv.

Närhet till befintliga bostäder och verksamheter

Inom ramen för arbetet med detaljplanen för Katthavsviken lät kommunen utreda luktsituationen kring reningsverket. Provtagning och analys av luktkoncentrationer vid Mariestads reningsverk utfördes 28-29 mars 2019 i enlighet med europeisk standard för lukt, SS-EN 13725. Provtagning och analys utfördes av ÅF:s luktlaboratorium som är ackrediterade för provtagning och analys enligt SS-EN 13725. Spridningsberäkningarna utfördes av Sweco i enlighet med de amerikanska miljömyndigheternas rekommenderade modellkoncept Calpuff för spridningsberäkningar (omfattar tre applikationer: CALMET, CALPUFF och CALPOST). Beräkningsmodellen innehåller information gällande platsspecifik topografi och markbeskaffenhet. För spridningsberäkningarna har lokala metrologiska data för Mariestad använts, t.ex. vindriktning, vindhastighet, lufttryck, temperatur, relativ luftfuktighet,

molnmängd och nederbörd. Resultatet av spridningsberäkningarna redovisas som en geografisk spridning med kontinuerliga haltnivåer 1,5 m ovan marknivå i enheten OU_E/m^3 . De framräknade värdena avser timmedelvärden för 99-percentilen beräknade som minutvärden. Detta innebär att under 99 % av alla timmedelvärden underskrids de framräknade värdena beräknade som minutmedelvärden. Eftersom luktupplevelsen är en momentan reaktion måste denna korta tidsupplösning tillämpas.

Luktsituationen vid utsläppsscenarierna där reningsverket är dimensionerat och belastat med 25 500 pe respektive 30 000 pe visar att befintliga bostäder inte påverkas av luktnivåer överstigande $0,5 \text{ OU}_E/\text{m}^3$, vilket är att betrakta som en mycket låg nivå. För de flesta individer uppkommer tydlig lukt först kring $5 \text{ OU}_E/\text{m}^3$.

Utifrån genomförd luktutredning bedömer kommunen att risken för lukt vid befintliga bostäder är mycket liten - vid dagens belastningssituation på reningsverket så väl som vid planerad belastningsökning. Om det ändå skulle förekomma lukt så har tillsynsmyndigheten möjligheten att ställa krav på åtgärder med villkor 7 och delegationsvillkor D3 som grund.

Kommunen bedömer att luktutredningen visar att verksamheten inte medför olägenheter för omgivningen och att reningsverkets lokalisering är långsiktigt hållbar utifrån det hänseendet. För att ha kännedom om luktsituationen kring reningsverket åtar sig kommunen att inom ramen för egenkontrollen genomföra luktmätningar vid reningsverket vart femte år.

Med hänvisning till vad som framförts här finns det inte skäl att tidsbegränsa tillståndet med hänvisning till närheten till befintliga bostäder och verksamheter. Tillståndsbeslutet ställer tydliga krav på verksamhetsutövaren och ger tillsynsmyndigheten möjlighet att ställa ytterligare krav. Kommunen har därtill visat att det är möjligt att genomföra åtgärder samt att den är beredd att göra det om så skulle vara nödvändigt.

Lukt vid planerade bostäder

Inom planprocessen för detaljplan för Katthavsviken, som nyligen varit föremål för granskning, har Mariestads kommun och Länsstyrelsen kommit överens om att $0,5 \text{ OU}_E/\text{m}^3$ är ett lämpligt gränsvärde för luktnivån inom planområdet, dvs. att lukt upp till och med denna nivå kan accepteras vid bostäder men att lukt överskridande nivå inte kan accepteras. Granskningshandlingarna omfattar planbestämmelsen "*Lukt vid bostadsbyggnad får inte överskrida $0,5 \text{ OU}_E/\text{m}^3$* ". Länsstyrelsen har i sitt granskningsyttrande ställt krav på att tillståndet för Mariestads reningsverk ska omfatta ett åtagande avseende genomförande av åtgärder vid reningsverket så att luktnivån vid bostäder inte överskrids.

Åtagandet tydliggör de avsikter gällande vidtagande av skyddsåtgärder mot lukt som kommunen framfört tidigare under tillståndprocessens gång. Kommunen är införstådd med att avloppsreningsverket prövas utifrån gällande planförhållanden, men åtagandet tillförsäkrar att planerade bostäder inte ska riskera att drabbas av olägenheter.

Det råder samsyn inom kommunens olika förvaltningar att två år är en lämplig tid för genomförande av luktåtgärder vid reningsverket efter det att detaljplanen vunnit laga kraft. Under denna tid kommer det inte bo någon inom planområdet. Efter det att detaljplanen vunnit laga kraft är det mycket som ska hända innan någon flyttar in; fastighetsbildning genom Lantmäteriet, försäljning av mark, bygglov för nybyggnation, sanering av markföroreningar till känslig markanvändning, startbesked för nybyggnation, markstabiliseringsåtgärder, byggnation av bostäder och avetablering/inflytt.

Översvämningsrisk vid hög nivå i Vänern

MPD hänvisar till de råd, om att samhällsviktiga funktioner som t.ex. avloppsreningsverk bör vara placerade på en sådan nivå att översvämning inte kan inträffa, som Länsstyrelserna i Västra Götalands och Värmlands län ger i handboken *Stigande vatten*. MPD hänvisar vidare till aktuella planeringsnivåer för Mariestad i *Faktablad - Vänern* (version 2017.1). MPD skriver att det inte redovisas i tillståndsansökan om och hur 200-årsnivån (+46,85) i Vänern, som anges i faktabladet kan klaras. MPD tolkar också ansökan som att det är mycket svårt, och kanske inte alls möjligt, att vidta åtgärder så att den beräknade högsta vattennivån kan klaras (+47,44). Länsstyrelsen eller MPD har dock från kommunen aldrig efterfrågat uppgifter om hur dessa vattennivåer kan klaras. I Länsstyrelsens handläggning av ansökan begärdes en komplettering in avseende kommunens åtagande att genomföra skyddsåtgärder för att undvika att översvämningar skapar problem vid avloppsreningsverket. Länsstyrelsen hänvisade då till att reningsverk ska klara nivån +47,34 m, som var den gällande planeringsnivån vid tiden. Det är förvisso verksamhetsutövaren som har skyldighet att lämna in de underlag som tillståndsprövningen grundas på. Men prövningsmyndigheten har ett ansvar att se till att ärenden blir tillräckligt utredda och en skyldighet att begära in de kompletteringar av beslutsunderlag som den bedömer vara nödvändiga. Kommunen anser därför att prövningsmyndigheten borde ha begärt in nödvändiga uppgifter från kommunen.

Handboken *Stigande vatten*, som är framtagen för att vägleda och stötta kommuner i deras planeringsarbete, anger att råden i handboken kan tillämpas vid anpassning av befintlig bebyggelse men att den i första hand är framtagen som ett stöd vid nyexploatering, dvs. när möjligheten finns att välja placering av bebyggelse. MPD skriver också att planeringsnivåerna i *Faktablad - Vänern* i första hand är avsedda att tillämpas vid nybyggnation.

I *Faktablad - Vänern* anges att "*kunskap och bedömningar ändras i takt med att ny forskning tas fram*" och att det betyder att planeringsnivåerna i faktabladet kan komma att uppdateras. Det betyder att de nivåer som man idag anser att t.ex. ett reningsverk ska klara kan komma att ändras. I en framtid kan denna nivå vara högre, eller lägre.

MPD skriver att nivåerna i *Faktablad - Vänern* är satta med hänsyn till de klimatförändringar som förväntas utvecklas under lång tid. Enligt faktabladet har 200-årsnivån (+46,85) räknats fram från en återkomsttid på 200 år för vattennivån därefter har klimateffekt, vind och landhöjning inkluderats. Detta har gjorts med utgångspunkt i underlag från SMHI. Nivån utgår från nuvarande tappningsstrategi från 2008 samt beräknad landhöjning för år 2100. För att beräkna klimateffekten har klimatscenario RCP 8.5 för perioden 2069 - 2098 använts. RCP-scenariot 8.5 bygger på höga växthusgasutsläpp och utgör det värsta av fyra framräknade klimatscenario. Större delen av klimatförändringarna i RCP 8.5 sker under den senare delen av detta sekel. Enligt SMHI:s hemsida innebär RCP 8.5 följande:

- Koldioxidutsläppen är tre gånger dagens vid år 2100.
- Metanutsläppen ökar kraftigt.
- Jordens befolkning ökar till 12 miljarder vilket leder till ökade anspråk på betes- och odlingsmark för jordbruksproduktion.
- Teknikutvecklingen mot ökad energieffektivitet fortsätter, men långsamt.
- Stort beroende av fossila bränslen.
- Hög energiintensitet.
- Ingen tillkommande klimatpolitik.

För att beräkna påverkan från vind har man utgått från en vinduppstuvning vid vindar med en hastighet på 20 m/s i den mest ogynnsamma vindriktningen, vilket för Mariestads del är i nordvästlig riktning. Man har också inkluderat en säkerhetsmarginal vid beräkning av effekterna från vind. 20 m/s motsvarar hård vind och man har omfattat effekter från både stationär och temporär vinduppstuvning. Av SMHI:s underlag framgår att vinduppstuvningen har samma varaktighet som vindens varaktighet för gällande riktning och vindhastighet. Vidare beskrivs den stationära vinduppstuvningen som det jämviktsläge som vattenytan når vid ihållande vindhastighet och vindriktning. Den temporära vinduppstuvningen beskrivs som den effekt som kan uppstå i början av etableringen av uppstuvningen då vattenytan kortvarigt kan svänga över sitt jämviktsläge. Den beräknade stationära vinduppstuvningen för Mariestad vid en vindhastighet på 20 m/s uppgår till 0,40 m enligt SMHI:s underlag. Den temporära vinduppstuvningen antas utgöra 50 % av den stationära, dvs. 0,20 m.

Nivån +46,85 i Vänern motsvarar således en nivå som har en återkomsttid på 200 år först mot slutet av detta sekel och under förutsättning att klimatet utvecklas i enlighet med klimatscenario RCP 8.5. För nivån +46,85 ska det dessutom samtidigt vara hård vind i nordvästlig riktning - den förhärskande vindriktningen i Mariestad är sydvästlig-sydlig. Beräknade effekter från vind motsvarar 0,60 m skillnad i vattennivå vilket är betydande. Vinduppstuvning är dock ett betydligt mer kortvarigt förlopp än ett högt vattenstånd. Nivån +46,85 för Vänern bedöms som mycket osannolik och återkomsttiden ligger egentligen långt bortom 200 år och då i ett framtida klimat.

I SMHI:s underlag anges att den beräknade högsta vattennivån (+47,44) är en mycket extrem vattennivå som används för att dimensionera dammanläggningar för att undvika dammhaveri. SMHI skriver att bestämning av nivån bygger på hydrologiska modellsimuleringar som beskriver följderna av att extremt stora nederbördsmängder faller under särskilt ogynnsamma förhållanden. I beräkningarna antas dessa extrema nederbördsmängder samverka med en föregående blöt höst, kraftig snösmältning och vattenmättade markförhållanden. Vidare anger SMHI att flödets återkomsttid inte kan anges med denna metod, men att jämförelser med frekvensanalys indikerar att flöden som beräknas på detta sätt i genomsnitt har återkomsttider över 10 000 år.

Kommunen har låtit utreda hur reningsverkets funktion skulle kunna upprätthållas vid en 200-årsnivå (+46,85) i Vänern. Åtgärder som skulle behöva vidtas är pumpning av utgående avloppsvatten från reningsverket, skyddsbarriärer vid reningsverket, montering av avstängningsmöjligheter och bakvattenstopp på spill- och dagvattennätet, skydd av pumpstationer samt pumpning av dagvatten. Grova kalkyler för genomförande av åtgärderna visar på en total kostnad på cirka 46 MSEK. Det är således möjligt att, om det i en framtid skulle vara nödvändigt, vidta åtgärder för att upprätthålla reningsverkets funktion vid nivån +46,85. Mot bakgrund av vad kommunen anför ovan anses det dock inte vara en relevant eller rimlig nivå att förhålla sig till i dag.

Kommunen har också låtit utreda konsekvenser vid beräknade högsta vattennivån (+47,44) samt möjliga åtgärder. Om inga åtgärder vidtas kommer betydande delar av Mariestads tätort att ligga under vatten vid den beräknade högsta vattennivån. I påverkade områden återfinns samhällsviktiga funktioner, verksamheter och bostäder. Det kommer inte vara möjligt att ta sig fram på vägarna i området. För reningsverkets del uppstår de riktigt stora problemen på grund av ledningsnätets belägenhet som av naturliga skäl ligger där samhället är beläget. Stora mängder sjövattnet kommer att läcka in i spillvattennätet vilket kommer att slå ut reningsverkets funktion. Dagvattensystemet kommer att däckas upp. Dricksvattenledningar kan komma att

skadas på grund av sättningar i marken och därmed finns risk för förorening av dricksvattnet.

För att säkerställa att reningsverket kan få ut utgående avloppsvatten räcker de åtgärder som krävs för att klara 200-årsnivån (+46,85) även vid den beräknade högsta nivån. För att skydda reningsverket och ledningsnätet mot marköversvämning och inträngande sjövattnet i ledningsnätet krävs att Mariestads tätort skyddas och det kan göras genom en skyddsvall/tätspont längs med hela strandlinjen mot Vänern samt mot ån Tidan. Därtill behövs bakvattenstopp för dagvattensystemet samt några dagvattenpumpstationer.

Klimatförändringarna är ett faktum och likaså att de kommer att påverka Vänerns nivå samt att skyddsåtgärder måste vidtas. Men klimatanpassning behöver ske över tid med gradvis anpassning till den föränderliga värld som vi lever i. Annars riskerar kostnaderna för att genomföra skyddsåtgärder bli onödigt stora. Kommunen har för avsikt att arbeta kontinuerligt och strukturerat med att gradvis anpassa avloppsreningsanläggningen efter stigande nivåer i Vänern. För att förtydliga och kravställa kommunens avsikter, som också framförs i den utvecklade talan, föreslår kommunen att ett villkor med denna innebörd införs. Kommunen anser av ovanstående skäl att reningsverkets lokalisering är långsiktigt hållbar och att tidsbegränsningen kan tas bort ur tillståndet.

Onödiga kostnader

Kostnaden för att dimensionera upp reningsverket till 30 000 pe beräknas uppgå till cirka 50 MSEK. När detaljplanen för Katthavsviken vinner laga kraft kommer luftåtgärder behöva genomföras. Därutöver tillkommer kostnader för att skydda reningsanläggningen mot stigande nivåer i Vänern. Men vissa klimatskyddsåtgärder kommer behöva genomföras även om reningsverket skulle flyttas. Oavsett reningsverkets lokalisering kommer ledningsnätet ligga kvar där det ligger idag och kommer behöva skyddas mot stigande nivåer i Vänern.

På uppdrag av kommunen har en konsult gjort schablonmässiga beräkningar av kostnaderna för att flytta reningsverket. Konsulten har kommit fram till en kostnad på 350 MSEK för att bygga ett nytt reningsverk dimensionerat för 30 000 pe med en reningsprocess motsvarande den i befintligt verk. Därtill har konsulten beräknat en kostnad på 43 MSEK för att bygga en pumpstation där nuvarande reningsverk ligger samt för att anlägga 2,5 km långa ledningar för pumpning av inkommande avloppsvatten från pumpstationen till det nya reningsverket samt för att leda tillbaka renat avloppsvatten till nuvarande utloppsledning. Förutsättningarna för kostnadsberäkningarna framgår av den utredning som kommunen lämnade in i kompletteringen av tillståndsansökan daterad 2017-11-01. Omledning av avloppsvattnet vid en omlokalisering av reningsverket skulle dock sannolikt genomföras på ett annat

sätt i praktiken och sannolikt skulle en ny utloppsledning med en ny utsläppspunkt behöva anläggas. Kostnader för detta omfattas inte i kostnadsberäkningarna. Det är rimligt att anta att en flytt av Mariestads reningsverk skulle innebära högre kostnader än de 400 MSEK som utredningen kommit fram till.

Kostnadsskillnaden mellan att behålla reningsverket på nuvarande plats och att flytta det ligger således på flera hundratals miljoner kronor. Ett tillstånd medför en viss trygghet och förutsebarhet för verksamhetsutövaren. Det uppnås dock inte med ett tidsbegränsat tillstånd. Kommunen anser att tidsbegränsningen av tillståndet inte harmoniserar med den ekonomiska livslängden på de investeringar som behöver göras för att kunna uppfylla villkoren i tillståndet samt för att öka verkets kapacitet. En tidsbegränsning av tillståndet tvingar kommunen till att skriva av investeringar anpassat till tidsbegränsningen vilket får konsekvensen att avskrivningstiden i detta fall behöver vara betydligt kortare än vad som kan anses som motiverbart sett till att VA-kollektivet endast ska bära de kostnader som är nödvändiga för att driva verksamheten och vad som gäller enligt lag (2006:412) om allmänna vattentjänster (vattentjänstlagen).

Villkor 3

I tillståndsansökan föreslog kommunen ett villkor (7) som i stort sett motsvarar villkor 3 i tillståndsbeslutet. Förslaget var något av ett standardvillkor men sedan tillståndsansökan formulerades har kommunen kommit till insikt om att detta är ett olämpligt villkor för ett avloppsreningsverk och tar tillbaka sitt förslag till villkor. Det är otydligt formulerat och det är inte förutsägbart hur det kommer att tillämpas. I domarna i mål nr M 1796-14 (klagande Ystads kommun) och nr M 1322-14 (klagande Höganäs kommun) upphäver mark- och miljödomstolen villkorsformuleringar motsvarande villkor 3. I domskälen anges att villkorets utformning inte är så precist att det kan konstateras när och om en överträdelse skett och hänvisar till rådande praxis. En överträdelse av tillståndsvillkor är förenad med stränga sanktioner. Villkor ska därför utformas så att de kan utgöra grund för att konstatera om en överträdelse har begåtts och i så fall också kan ligga till grund för påföljder. Vidare skriver mark- och miljödomstolen att villkorets konstruktion framstår som alltför generell vilket talar för att sakfrågan bör regleras genom en generell föreskrift. Dessa avgöranden utgör grund för upphävande av villkor 3.

Sedan avgörandena i ovan angivna mål har generella föreskrifter fastställts i form av *Naturvårdsverkets föreskrifter (2016:6) om rening och kontroll av utsläpp av avloppsvatten från tätbebyggelse* och som Mariestads avloppsreningsverk är skyldigt att efterleva. Föreskriftens § 4:

4 § Industrispillvatten som leds till en avloppsreningsanläggning ska ha undergått sådan rening som krävs för att säkerställa dels att driften av avloppsreningsanläggningen och behandlingen av avloppsslam inte störs, dels att slammet kan omhändertas på ett säkert och miljömässigt godtagbart sätt.

Paragrafen motsvarar nästan exakt villkor 3 i tillståndsbeslutet. Att utöver föreskriften införa villkor 3 innebär en dubbelreglering. Kommunen utgår från att anledningen till att driften inte får störas är att en störning kan medföra skadlig inverkan på recipienten och att syftet med § 4 är att undvika detta. Därtill är det övergripande syftet med avloppsdirektivet, enligt artikel 1, att skydda miljön från skadlig inverkan till följd av utsläpp av avloppsvatten. Avloppsdirektivet genomförs i svensk lagstiftning genom NFS 2016:6. Detta utgör ytterligare grund för upphävande av villkor 3.

Sedan avgörandena i ovan angivna mål har Mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr M 7843-13 vunnit laga kraft. Mark- och miljööverdomstolen fann i sitt avgörande att det är olämpligt att reglera kemikalieanvändningen i tillstånd till ett avloppsreningsverk istället för i tillstånd till verksamheter där kemikalierna används, bl.a. med hänvisning till att kemikalieanvändningen bara kan påverkas vid den anslutna verksamheten.

På samma sätt anser kommunen att villkor som avser utsläpp av industriellt avloppsvatten inte ska regleras i tillståndet till reningsverket utan i anslutna verksamheters tillstånd. Av vattentjänstlagen följer de skyldigheter en fastighetsägare har vad gäller det som tillförs ledningsnätet. Formuleringen av villkor 3 innebär att om en fastighetsägare bryter mot vattentjänstlagen kan det medföra att kommunen i förlängningen gör sig skyldig till villkorsbrott. VA-huvudmannen har inte rådighet att styra över vilka utsläpp som sker vid en industri och därför inte faktisk eller rättslig möjlighet att efterkomma villkoret.

I samband med provnings- och tillsynsärenden av verksamheter har VA-huvudmannen en viktig roll som provnings-/tillsynsmyndighetens remissinstans. Det är då VA-huvudmannens uppgift att vara med och klargöra vilka utsläpp till det kommunala nätet som kan accepteras, och vilka som inte kan accepteras, i syfte att tillse att ledningsnät eller reningsverk, och därmed miljön, inte påverkas negativt. Men själva kravställandet mot verksamhetsutövaren bör i första hand skötas av provnings-/tillsynsmyndigheten och göras med stöd av miljöbalken. Nämnden verkar ha tolkat kommunen som om den anser att den inte har något ansvar alls vilket inte är fallet. Detta utgör ytterligare grund för upphävande av villkor 3.

Villkor 5 och D2

Villkor 5 utgör en dubbelreglering tillsammans med 12 kap. 6 § miljöbalken (MB). MPD:s motivering till villkor 5 är den planerade överföringsledningen från Lugnås. Kommunen bedömer att en sådan åtgärd ska anmälas till tillsynsmyndigheten för samråd. Att därutöver införa villkor 5 medför onödig dubbelreglering. MPD anger i sin motivering att tillsynsmyndigheten i handläggningen ska bevaka om åtgärderna berör skyddade områden, biotoper, arter eller fornlämningar. Kommunen bedömer att detta motsvarar vad som omfattas i en prövning enligt 12 kap. 6 § MB.

Vad menas egentligen med "nya" markförlagda ledningar? När är en ledningsdragning att betrakta som ny? Är det vid anläggande av en ny servis och vid minsta lägesändring av en befintlig ledning? Eller omfattas bara nya ledningsdragningar i exploateringsområden samt överföringsledningar för anslutning av nya områden? Kommunen tror att MPD avser att reglera det senare men det är för otydligt. Om villkoret inte kan upphävas såsom kommunen yrkat på behöver det bli tydligare vad villkoret avser och det bör också bara omfatta nya ledningar och pumpstationer som kan medföra förändrade bräddförutsättningar. Med den föreslagna formuleringen blir det tydligt vilka åtgärder som avses, syftet med villkoret uppfylls och dubbelreglering tillsammans med 12:6 MB undviks.

Om villkor 5 upphävs ska också delegationsvillkor D2 upphävas. 12 kap. 6 § MB ger tillsynsmyndigheten möjlighet att förelägga verksamhetsutövaren att vidta åtgärder eller förbjuda verksamheten. Tillsynsmyndigheten behöver således inte ges ytterligare möjligheter att reglera lokalisering av nya ledningar och pumpstationer.

Villkor 12

Villkor 12 är otydligt formulerat och det är inte förutsägbart hur villkoret kommer att tillämpas. Vad betyder "kontinuerligt verka för..."? Vad ska en plan för uppströmsarbete omfatta? Vilka kemikalier avser villkoret? Hur ska verksamhetsutövaren kunna härleda störningar i reningsprocessen till utsläpp av specifika kemikalier och vidare till en enskild ansluten abonnent? Vad menas med olägenheter i omgivningen och recipienten? Vad menas med påverkan på slamkvalitet? Villkorets utformning lämnar stort utrymme för tolkning vilket medför rättsosäkerhet. Villkor 12 är inte så precist utformat att det kan konstateras när och om en överträdelse skett. En överträdelse av tillståndsvillkor är förenad med stränga sanktioner. Villkor ska därför utformas så att de kan utgöra grund för att konstatera om en överträdelse har begåtts och i så fall också kan ligga till grund för påföljder.

Av 21 § vattentjänstlagen följer de skyldigheter en fastighetsägare har vad gäller det som tillförs ledningsnätet. En fastighetsägare får inte använda en allmän VA-anläggning på ett sätt som t.ex. innebär att avloppet tillförs vätskor, ämnen eller föremål som kan inverka skadligt på ledningsnätet eller anläggningens funktion eller på

annat sätt medför skada eller olägenhet, eller att huvudmannen får svårt att uppfylla de krav som ställs på VA-anläggningen och driften av den eller att i övrigt uppfylla sina skyldigheter enligt lag, annan författning eller avtal, eller andra olägenheter för huvudmannen eller någon annan. Huvudmannen har vissa möjligheter att ställa krav på anslutna fastighetsägare med stöd av vattentjänstlagen men de är begränsade. Kraven kan bara riktas mot fastighetsägaren vilken ofta inte är den samma som den som bedriver verksamheten eller bor på fastigheten. VA-huvudmannen har under vissa begränsade förutsättningar möjlighet att stänga av vattenförsörjningen till en fastighet enligt vattentjänstlagen. En fastighetsägare kan bli skyldig att ersätta skador som den orsakat. Därutöver saknar vattentjänstlagen i princip sanktioner.

Så som villkor 12 är formulerat avser det utsläpp från alla anslutna abonnenter, hushåll såväl som industrier och andra verksamheter. Formuleringen medför således att planen för uppströmsarbetet ska omfatta samtliga anslutna abonnenter. När det gäller avloppsvattnet från hushåll så är detta något som VA-huvudmannen är skyldig att ta emot. Det är oklart om MPD medvetet har formulerat villkoret på detta sätt.

I Mariestads kommun finns också en fastställd ABVA - *Allmänna bestämmelser för användande av allmän vatten- och avloppsanläggning* som reglerar förhållandet mellan VA-huvudmannen och fastighetsägarna. Bestämmelserna anger vilken sammansättning spillvattnet får ha och i vilken utsträckning fastighetsägare som använder fastigheten till annat än bostadsändamål ska informera huvudmannen. Utöver detta har kommunen också tagit fram riktlinjer för utsläpp av avloppsvatten från industrier och andra verksamheter som ytterligare preciserar vilken sammansättning av spillvattnet som kan godtas. Kommunen håller också ytterligare information tillgänglig på kommunens hemsida om hur man får nyttja avloppet samt gör utskick med riktad information till anslutna abonnenter. VA-huvudmannen deltar också som remissinstans i prövnings- och tillsynsärenden avseende miljöfarliga verksamheters utsläpp till det kommunala spillvattennätet. Kommunen tar således ett ansvar för att verka för att spillvatten som släpps till det kommunala nätet har en godtagbar sammansättning. Men kommunen erfår också hur svårt och resurskrävande det är att uppnå faktiska resultat i detta arbete. Kommunen anser att kraven på miljöfarliga verksamheter ska ställas direkt på verksamheten med stöd av miljöbalken, och inte som otydligt formulerade villkor på avloppsreningsverket.

Oönskade utsläpp behöver inte ge upphov till märkbara störningar i reningsprocessen och det är svårt att spåra utsläpp i ledningsnätet. Om ett utsläpp är mycket stort och spårning kan genomföras under pågående utsläpp så är förutsättningarna i bästa fall hyfsade. Men så ser verkligheten sällan ut. Det är normalt fråga om mindre utsläpp, tillfälliga eller återkommande. Det kan vara mycket svårt att ta ut representativa prover på ledningsnätet, särskilt om flödet är lågt i provtagningspunkten. Det behöver finnas särskilda provtagningsbrunnar på ledningsnätet för att det ska finnas

förutsättningar för att få ut användbara resultat. Passiva provtagare kan ge indikationer på relativa skillnader mellan olika anslutna områden. Men användningsområdet för passiva provtagare är ändå begränsat. Att ta reda på var utsläpp kommer ifrån är ofta mer framgångsrikt genom att utgå från vilka utsläpp som olika verksamheter har till ledningsnätet och begränsa dessa. Det är försvårande när tillsynsmyndigheten (eller verksamhetsutövarna själva) ofta inte har kännedom om vilka ämnen som släpps ut från verksamheter som de har tillsyn över. Är det då VA-huvudmannens uppgift att söka upp varje verksamhet (och hushåll) och kartlägga deras utsläpp och vad de innehåller? Det anser inte kommunen.

Mark- och miljööverdomstolen har i sitt avgörande i mål nr M 7843-13 funnit att det är olämpligt att reglera kemikalieanvändningen i tillståndet till ett avloppsreningsverk istället för i tillstånden till verksamheter där kemikalierna används. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att det är endast där som kemikalieanvändningen kan påverkas genom produktionsomläggning eller annan åtgärd. Mark- och miljööverdomstolen skriver vidare att det kan vara svårt eller omöjligt för verksamhetsutövaren vid reningsverket att avgöra vilken av anslutna abonnenter som släpper ut ett visst ämne. Kommunen anser att avgörandet utgör grund för upphävande av villkor 12.

Nytt delegationsvillkor

I tillståndsansökan föreslog kommunen följande villkor (9) för verksamheten:

9. *Vid haveri, ombyggnads- eller underhållsarbeten som medför att reningsverket helt eller delvis måste tas ur drift får tillsynsmyndigheten medge att utsläppsvillkor tillfälligt överskrids. Kommunen ska därvid i samråd med tillsynsmyndigheten vidta erforderliga skyddsåtgärder.*

MPD gör dock bedömningen att det är en för stor fråga att delegera till tillsynsmyndigheten och att begränsningsvärdena fastställts utifrån vad recipienten och dess skyddsvärden tål. MPD gör därmed en annan bedömning av vad recipienten tål än kommunen och länsstyrelsen. Kommunen och länsstyrelsen har föreslagit begränsningsvärden för fosfor och BOD, som ska klaras som årsmedelvärden. Dessa har MPD skärpt så att de ska klaras som tertialmedelvärden. MPD skriver vidare i sin motivering att det är särskilt viktigt att utsläppen begränsas under tertial 2 eftersom det utgör den biologiskt mest aktiva perioden och att det då är som viktigast att begränsa utsläppen av syretärande ämnen och näringsämnen.

Det medför orimliga konsekvenser för verksamheten att tillfälliga överskridanden av begränsningsvärden inte ska kunna medges av tillsynsmyndigheten. Att genomföra vissa ombyggnationer där delar av verket måste stängas av utan att det medför åtminstone risk för tillfälligt överskridande av begränsningsvärde kan vara tekniskt

omöjligt. MPD:s miljösakkunnige, som deltagit i tillståndsbeslutet, har i mail hänvisat till att kommunen får ansöka om villkorsändring om det ska genomföras så omfattande åtgärder att dessa innebär att års- eller tertialmedelvärden inte kan klaras. Kommunen bedömer att en sådan ansökan skulle medföra onödigt administrativt arbete. En sådan prövning bedöms även kunna medföra långa handläggningstider där det också råder stor ovisshet kring handläggningstidens längd. Långa och ovissa handläggningstider hos prövningsmyndigheten medför osäkerheter och ineffektivitet i kommunens planering och genomförande av åtgärder.

Kommunen ställer sig vidare frågande till huruvida det är möjligt att tillämpa villkorsändring när det är fråga om ett tillfälligt avsteg från villkor. Enligt 24 kap. 8 § 2 p. MB får ett villkor endast ändras om det är uppenbart att villkoret inte längre behövs, är strängare än nödvändigt eller om ändringen påkallas av omständigheter som inte förutsågs när tillståndet meddelades. Kan det verkligen med säkerhet sägas att recipienten inte tål tillfälliga överskridanden? Vad grundar MPD sin bedömning på? Recipienten Mariestadsfjärden uppnår god ekologisk status och biologiska och fysikalisk kemiska kvalitetsfaktorer uppnår klassificering "hög" eller "god". Detta skulle inte påverkas av tillfälligt förhöjda utsläppshalter från reningsverket. Kommunen anser vidare att MPD:s resonemang, att det är särskilt viktigt att utsläppen begränsas tertial 2, antyder att det under andra delar av året kan vara möjligt för recipienten att tåla tillfälligt förhöjda utsläppshalter.

En given förutsättning för att en utsläppsökning ska kunna medges är att kommunen har kunnat påvisa att utsläppsökningen inte medför negativ påverkan på recipienten. En annan förutsättning för medgivande är att det maxutsläpp som prövningen omfattar inte överskrids. Tillsynsmyndigheten bör kunna göra en bedömning av vad som kan medges utifrån vad kommunen har redovisat i ansökan om medgivande av utsläppsökning.

En utsläppsökning får dock inte påverka dricksvattenintaget i Mariestadsfjärden. Om en utsläppsökning inte överskrider det maxutsläpp som prövningen omfattar föreligger inte någon betydande risk för påverkan på dricksvattenintaget.

MPD får med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket MB överlåta åt en tillsynsmyndighet att besluta villkor av mindre betydelse. Kommunen bedömer att beslut om tillfälligt överskridande av begränsningsvärden enligt villkor 6 bör kunna överlåtas till tillsynsmyndigheten.

Rättelse av skrivfel i villkor 6

Länsstyrelsen har uppmärksammat vad som antas vara ett uppenbart skrivfel i villkor 6 och har lämnat förslag på hur villkor 6 ska skrivas om. Kommunen delar inte

Länsstyrelsens uppfattning om hur villkoret bör skrivas om, utan föreslår att villkoret skrivs om enligt följande:

Halten organiskt material, totalfosfor och totalkväve i det samlade avloppsvattenutsläppet från reningsverket, dvs. behandlat, delvis behandlat och obehandlat avloppsvatten vid anläggningen, får inte överskrida följande värden.

BOD₇ 8 mg/l som medelvärde för kalendertertiäl

Totalfosfor 0,3 mg/l som medelvärde för kalendertertiäl

Totalkväve 12 mg/l som medelvärde för kalenderår

Det finns en anledning till att man skriver "kalenderår" och inte bara "år". Benämningen kalenderår tydliggör exakt vilken period som avses, dvs. 1 januari till 31 december. Ett år utgör 365 dagar i följd. Kommunen bedömer att det är uppenbart att villkoret avser att reglera kalenderår och kalendertertiäl och därför bör villkoret formuleras enligt vad som nu föreslagits.

INKOMNA SYNPUNKTER

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har i huvudsak anført följande.

Ställningstagande

Länsstyrelsen föreslår att villkor 3 ges följande nya formulering.

3. *Industriellt avloppsvatten får inte tas emot vid avloppsreningsanläggningen i en sådan mängd eller vara av en sådan beskaffenhet att anläggningens funktion nedsätts, att särskilda olägenheter uppkommer i omgivningen eller recipienten, eller att nyttiggörandet av slammet försvåras.*

Länsstyrelsen föreslår att villkor 12 ges följande nya formulering.

12. *Verksamhetsutövaren ska kontinuerligt verka för att oönskade ämnen och föremål inte tillförs avloppsanläggningen i sådan mängd eller av sådan beskaffenhet att anläggningens funktion nedsätts eller särskilda olägenheter uppkommer i omgivningen och recipienten. En plan för uppströmsarbetet ska finnas och följas. Planen ska lämnas in till tillsynsmyndigheten senast ett år efter att tillståndet tagits i anspråk och därefter revideras minst vart femte år.*

Länsstyrelsen föreslår att domstolen rättar ett uppenbart skrivfel i villkor 6 respektive villkor 9 och accepterar den formulering som kommunen föreslagit avseende villkor 6.

I övrigt motsätter sig Länsstyrelsen de yrkade ändringarna.

Länsstyrelsen är positiv till kommunens åtagande avseende luktstyrkan vid bostäder (max 0,5 luktenheter/m³), men anser att det ska gälla för samtliga bostäder och

verksamheter i avloppsreningsverkets närhet och inte enbart för de bostäder som kommunen önskar uppföra vid Katthavsviken. Åtagandet bör därmed gälla oavsett om detaljplanen för Katthavsviken antas och vinner laga kraft eller inte.

Länsstyrelsen är även positiv till att kommunen vill genomföra regelbundna lukt-mätningar men anser att frekvensen, utförandet och utvärderingen av dessa bör regleras i kontrollprogrammet.

Tidsbegränsningen

Länsstyrelsen anser att MPD gjorde rätt som tidsbegränsade tillståndet.

Översvämningsrisken

Kommunen har i tillståndsansökan inte visat att översvämningsrisken kommer att hanteras på ett långsiktigt hållbart sätt. Nu har kommunen redovisat kompletterande information angående vilka åtgärder som krävs för att verksamheten ska kunna drivas vidare vid höga vattennivåer i Vänern. Kommunens utredning avser dels 200-årsnivån (+46,85), dels den beräknade högsta vattennivån (+47,44) enligt handboken *Stigande vatten* med tillhörande faktablad.

Länsstyrelsen instämmer i att det i detta specifika fall bör vara tillräckligt att avloppsreningsanläggningen anpassas för att klara 200-årsnivån. Länsstyrelsen håller dock inte med kommunen om att 200-årsnivån skulle vara orimlig att förhålla sig till redan idag. De tekniska installationerna vid ett avloppsreningsverk har en lång livslängd; enligt överklagandet minst 30 år. Avloppsledningar blir inte sällan kvar i drift under flera hundra år innan de byts. Det är därför rimligt att iaktta ett långt tidsperspektiv vid planeringen för avloppsreningsanläggningens framtid.

För att lokaliseringen ska kunna anses vara långsiktigt hållbar, dvs. för att tidsbegränsningen ska kunna tas bort ur tillståndet, så måste kommunen åta sig att inom rimlig tid genomföra de åtgärder som krävs för att klara 200-årsnivån. Det räcker inte att visa att åtgärderna är möjliga. Något sådant åtagande gör inte kommunen.

Tillståndet innehåller inte heller något villkor som ställer krav på sådana åtgärder. Kommunen skriver visserligen att de är beredda att vidta åtgärder om så skulle vara nödvändigt, men vilka åtgärder som ska vidtas, vilken nivå som ska klaras, och vad som avses med nödvändigt förklaras inte. Det nya villkor som kommunen föreslår säger endast att det ska finnas en handlingsplan. Det säger ingenting om vilka åtgärder som ska vidtas, tidsplanen för dessa, eller vilken planeringsnivå som ska klaras. Det nya villkoret förändrar därför inte Länsstyrelsens bedömning; att lokaliseringen inte är långsiktigt hållbar.

Klimatanpassningsplanen ger inte heller något svar på detta. Länsstyrelsen anser därför att kommunen fortfarande inte har visat att lokaliseringen är långsiktigt hållbar. Tidsbegränsningen bör därför kvarstå i tillståndet.

Länsstyrelsen baserar sina bedömningar på de rekommendationer som ges i handboken Stigande vatten med tillhörande faktablad. De rekommenderade planeringsnivåerna bygger på den kunskap som finns tillgänglig idag. I takt med att ny forskning sker kan de rekommenderade nivåerna komma att ändras. Det innebär inte att de nuvarande planeringsnivåerna inte ska tas på allvar. Det finns dessutom indikationer på att planeringsnivåerna snarare kommer att skärpas än att mildras i framtiden.

Länsstyrelsen utgår från rekommendationerna i Stigande vatten i allt arbete som har med samhällsplanering att göra. Exempelvis har Länsstyrelsen ställt krav på att bostäderna i Katthavsviken, om det blir aktuellt att bygga dessa, ska anpassas för att klara 200-årsnivån. Det vore orimligt att inte ställa (minst) samma krav på reningsverket, som ska ta hand om avloppsvattnet från dessa bostäder.

Det stämmer inte att det tidsbegränsade tillståndet saknar krav på åtgärder som skyddar anläggningen mot stigande nivåer i Vänern. Framför allt stämmer inte kommunens tolkning att "åtgärder inte anses nödvändiga förrän efter 2038". Just översvämningsrisken var ett viktigt skäl till att MPD tidsbegränsade tillståndet. Tillståndstiden 20 år valdes för att ge sökanden tid att antingen finna en lämplig ny lokalisering eller vidta de skydds- och klimatanpassningsåtgärder som krävs för att verksamheten ska kunna drivas på platsen i ett längre perspektiv. Utöver att tillståndet tidsbegränsades så ställde MPD krav på att det ska finnas en beredskapsplan för hantering av risker, t.ex. översvämningar (villkor 14). Detta är vad MPD fann var skäligt när tillståndet samtidigt tidsbegränsades. MPD skrev i motiveringen att de åtgärder som hittills gjorts för att klimatanpassa verksamheten inte är tillräckliga för att säkerställa verkets drift och funktion på lång sikt.

Länsstyrelsen vill även kommentera kommunens kritik mot att uppgifter om hur 200-årsnivån (+46,85) eller högsta vattennivån (+47,44) kan klaras inte har efterfrågats i tillståndsprövningen.

Planeringsnivåerna enligt *Faktablad - Vänern* uppdaterades den 1 november 2017, dvs. under tiden som tillståndsprövningen pågick. Uppdateringen skedde innan ansökan kungjordes. Det var därför rätt att utgå från de nya nivåerna vid tillståndsgivningen.

MPD begärde den 30 juni 2017 att tillståndsansökan skulle kompletteras med uppgifter om hur översvämningsrisken skulle hanteras och skrev i föreläggandet att ett

avloppsreningsverk om möjligt bör ligga så högt att det inte riskerar att svämmas över, dvs. på nivån +47,34 (dåvarande dimensionerande nivå plus vind). MPD skrev vidare att om reningsverket ligger på en lägre nivå så ska sökanden visa att tillräckliga åtgärder kan vidtas för att minska risken och konsekvensen av en översvämning. Kommunen redovisade inga konkreta åtgärder i sin komplettering utan skrev endast att de ansåg det orimligt att anpassa verket för nivån +47,34 och att de höll på att utreda vad som krävs för att klara nivån +46,69 (dåvarande dimensionerande nivå).

I sammanhanget bör även mark- och miljödomstolens i Vänersborg dom den 28 april 2010 (mål nr M 1507-09) nämnas. Genom domen fick Mariestads kommun tillstånd till vattenverksamhet gällande bl.a. en skyddsbarriär utmed strandområdet, vilken skulle uppföras med anledning av Sjöstadsprojektet. I domen nämns Klimat- och sårbarhetsutredningens delbetänkande 2006 om "*Översvämningshot - risker och åtgärder för Mälaren, Hjälmaren och Vänern*" (SOU 2006:94). Där rekommenderas att vattennivåer på +47,05 m ö.h. i höjdsystemet MH24, vilket motsvarar +47,57 m ö.h. i RH2000, ska kunna stängas ute från bebyggelse som har mer än enkel karaktär. Av domen framgår att skyddsbarriärens överyta ska ha nivån +47,05 m ö.h. i MH24, vilket motsvarar +47,57 m ö.h. i RH2000.

Inom ramen för kommunens arbete med att ta fram en detaljplan för Katthavsviken har Länsstyrelsen ställt krav på att bostäderna ska klara 200-årsnivån (+46,85 m ö.h. i RH2000). Kommunen har därmed vid flera tillfällen uppmärksamats på att det inte är tillräckligt att anpassa nya verksamheter i Mariestad för nivån +46,69 m ö.h. i RH2000. Kommunen har vidare getts tillfälle att komplettera sin nu aktuella ansökan med en utredning som visar att verksamheten är anpassad för nivåer som ligger över 200-årsnivån. Länsstyrelsen anser att sökanden getts tillräcklig information om vilka nivåer som ska klaras och tillräcklig möjlighet att komplettera sitt ärende.

Närheten till befintliga bostäder och verksamheter

Närheten till befintliga bostäder och verksamheter bidrog till MPD:s beslut att tidsbegränsa tillståndet. Av tillståndet framgår att Länsstyrelsen föreslog att det i villkor skulle ställas krav på inbyggnad och luftrening vid avloppsreningsverket, men att MPD inte fann ett sådant villkor motiverat när tillståndet samtidigt tidsbegränsades. Länsstyrelsen delar MPD:s bedömning i den frågan. Ett avloppsreningsverk är dock till sin natur en luktande verksamhet. Det finns alltid en risk för luktolägenheter när avståndet mellan ett avloppsreningsverk och bostäder/verksamheter är kort. Ett kort avstånd innebär även en ökad risk för smittspridning via aerosoler. I detta fall har både avloppsreningsverket och de aktuella bostäderna/verksamheterna funnits länge på platsen och uppenbarligen kunnat samexistera. Det kan dock inte uteslutas att den planerade belastningsökningen kommer att medföra en ökad risk för olägenheter för närboende.

Kommunen har åtagit sig att genomföra sådana åtgärder vid avloppsreningsverket att luktstyrkan vid de bostäder som kommunen önskar uppföra vid Katthavsviken inte ska överskrida 0,5 luktenheter/m³. Detta ska enligt kommunens åtagande gälla senast två år från och med att detaljplanen för Katthavsviken har vunnit laga kraft. Syftet med åtagandet är att bana väg för den detaljplan som kommunen vill genomföra för området vid Katthavsviken.

Länsstyrelsen är naturligtvis positiv till att kommunen vill vidta åtgärder som begränsar lukten från avloppsreningsverket. Länsstyrelsen anser dock att åtagandet bör gälla samtliga bostäder i avloppsreningsverkets närhet och inte enbart de bostäder som eventuellt kommer att uppföras i Katthavsviken. Åtagandet bör därmed gälla oberoende av om detaljplanen för Katthavsviken antas eller inte. Det är rimligt att behandla alla närboende likadant.

Länsstyrelsen är även positiv till att kommunen vill genomföra regelbundna lukt-mätningar men anser att frekvensen för mätningarna bör bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten och fastställas i kontrollprogrammet. Det bör i kontrollprogrammet även tydliggöras hur mätningarna ska utföras och utvärderas. Länsstyrelsen förutsätter att mätningarna kommer att utföras och utvärderas på ett sådant sätt att de kan användas för att bedöma luktstyrkan vid bostäderna och verksamheterna i närheten av avloppsreningsverket.

Vad som uppfattas som störande lukt är individuellt. Det finns alltid en risk för lukt när bostäder etableras nära ett avloppsreningsverk. Luktstyrkan 1 luktenhet/m³ motsvarar den nivå där hälften av befolkningen teoretiskt kan uppfatta lukt. Vissa människor kommer att uppfatta lukt även vid luktstyrkor under detta värde. Kommunens åtagande om att begränsa luktstyrkan till 0,5 luktenheter/m³ är därför något som Länsstyrelsen ser positivt på. Utöver detta åtagande så finns även villkor 7, som ger tillsynsmyndigheten möjlighet att ställa krav på åtgärder om luktolägenheter uppkommer. Det gäller oavsett vid vilka bostäder eller verksamheter som olägenheterna i så fall uppkommer.

Länsstyrelsen noterar att figur 2 i kommunens yttrande den 11 oktober 2019 visar på luktstyrkor över 0,5 luktenheter/m³ i större delen av det planerade bostadsområdet vid Katthavsviken. Det gäller både vid belastningen 25 500 pe och 30 000 pe. Åtgärder för att minska lukten kommer därför att vara nödvändiga om kommunens åtagande ovan ska klaras.

Betydelsen av villkor 7 och delegation D3 för lokaliseringsprövningen

Enligt villkor 7 i det överklagade tillståndet ska verksamheten bedrivas så att störande lukt och andra olägenheter minimeras. Om störande lukt eller andra olägenheter ändå uppstår så ska åtgärder vidtas så att olägenheterna upphör. Enligt delegation D3 får tillsynsmyndigheten ställa krav på skyddsåtgärder för att motverka störande lukt och andra olägenheter.

Kommunen tolkar detta som att varken översvämningsrisken eller närheten till bostäder kan anses utgöra ett hinder för att behålla avloppsreningsverket på dess nuvarande plats. Kommunen menar, så som länsstyrelsen uppfattar överklagandet, att villkor 7 och delegation D3 innebär att alla problem i form av t.ex. översvämning och lukt har undanröjts. Länsstyrelsen håller inte med om det.

Vid en tillståndsprövning enligt 9 kap. MB läggs stort fokus på verksamhetens lokalisering. Enligt lokaliseringsprincipen (2:6 MB) ska en verksamhet lokaliseras på en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Det är sökanden, i detta fall kommunen, som ska visa att den ansökta lokaliseringen är lämplig. I detta ingår bl.a. att visa att verksamheten kan fungera tillfredsställande även vid höga vattenstånd i Vänern.

Konsekvenserna av en eventuell översvämning kan bli mycket stora. Vid kraftiga översvämnningar riskerar avloppsreningsverket att slås ut helt under en lång tid. Att anpassa verksamheten för höga vattennivåer är tidskrävande och behöver utföras i god tid innan ett akut översvämningshot föreligger. Länsstyrelsen håller fast vid att lokaliseringen inte kan anses vara långsiktigt hållbar så länge kommunen inte vill åta sig att anpassa verksamheten så att 200-årsnivån kan klaras.

Villkor 7 avser olägenheter i allmänhet och säger ingenting om hur verksamheten ska anpassas för höga vattennivåer. Det torde vara mycket svårt för tillsynsmyndigheten att enbart med stöd av villkor 7 ställa krav på åtgärder som innebär att 200-årsnivån ska klaras. Att villkor 7 finns innebär inte att översvämningsrisken kan anses vara undanröjd.

Kostnader m.m.

Kommunen skriver att de måste ha en viss trygghet och förutsebarhet när de investerar, och att detta behov inte tillgodoses av ett tidsbegränsat tillstånd. Att behålla avloppsreningsverket på dess nuvarande plats innebär dock också en risk, menar Länsstyrelsen, i synnerhet om anläggningen inte samtidigt anpassas för att klara åtminstone 200-årsnivån.

Enligt kommunen kommer det kosta ca 100 MSEK att bygga ut verket för den högre belastning som tillståndet avser (30 000 pe). Att klimatanpassa anläggningen så att den klarar 200-årsnivån, vilket Länsstyrelsen menar är nödvändigt, uppskattas kosta ytterligare ca 50 MSEK. Om det i framtiden blir aktuellt att bygga bostäder vid Katthavsviken, enligt det förslag till ny detaljplan som kommunen just nu arbetar med, så krävs lukt begränsande åtgärder till en investeringskostnad av ca 57 Mkr. Även närheten till de nu befintliga bostäderna och verksamheterna kan komma att medföra ytterligare kostnader för kommunen, eftersom det alltid finns en risk för lukt etc. i närheten av ett avloppsreningsverk.

Den uppskattade kostnaden för att behålla verket på dess nuvarande plats är således över 200 Mkr. Kostnaden för att istället bygga ett nytt avloppsreningsverk är ca 400 Mkr. Att flytta avloppsreningsverket skulle medföra fördelar i form av t.ex. ökade möjligheter till utveckling av Mariestads centrum och ökad trygghet i händelse av höga vattenstånd i Väneren. Även den långsiktiga möjligheten att utveckla avloppsreningsverket och anpassa det till eventuella kommande krav på utökad rening (exempelvis rening av läkemedelsrester eller mikroplaster) skulle öka om verket flyttades till ett mindre instängt läge. Det är viktigt att kommunen verkligen har vägt dessa alternativ mot varandra och beaktat alla relevanta aspekter.

Villkor 3

Länsstyrelsen motsätter sig att villkor 3 upphävs men föreslår några mindre ändringar enligt ovan. Länsstyrelsen föreslår följande nya formulering (tillägg ej kursiverade, borttagen text genomstruken).

Industriellt avloppsvatten får inte tas emot vid avloppsreningsanläggningen i en sådan mängd eller vara av en sådan beskaffenhet att anläggningens funktion nedsätts, att särskilda olägenheter uppkommer i omgivningen eller recipienten, eller att nyttiggörandet av slammet försvåras.

Verksamhetsutövaren för avloppsreningsverket har inte rådighet över vad de anslutna industrierna tillför avloppet före anslutningspunkten till det kommunala spillvattennätet. Däremot kan verksamhetsutövaren vägra att ta emot ett industriellt avloppsvatten med olämpligt innehåll. Verksamhetsutövaren kan ställa krav på fastighetsägarna enligt 21 § vattentjänstlagen och kommunens ABVA. Formuleringen "tas emot vid" är därför lämpligare än "tillförs".

Villkor 3 utgör ett värdefullt stöd för tillsynsmyndigheten och verksamhetsutövaren när det gäller att se till att industrispillvatten med olämpligt innehåll inte tas emot vid avloppsreningsverket. Inte sällan finns det en intressekonflikt i en kommun när det gäller vilka krav som ska ställas på en industri och vad som ska tas emot vid avloppsreningsverket.

Genom villkor 3 blir det tydligt att verksamhetsutövaren för avloppsreningsverket är skyldig att säga nej till att ta emot industriavloppsvatten av olämplig karaktär.

En viktig skillnad mellan villkor 3 i tillståndet och 4 § i föreskrift NFS 2016:6 är att villkoret inte bara skyddar avloppsreningsverket och slammet utan även avloppsreningsverkets recipient. I 4 § föreskriften nämns inte alls recipienten. Ett avloppsreningsverk är byggt för att avskilja organiskt material och näringsämnen. Vissa industriella föroreningar går rakt igenom avloppsreningsverket utan att renas. Även punktutsläpp av organiskt material eller utsläpp av fett kan orsaka störningar i avloppsreningsanläggningen med ökade utsläpp och ökad recipientpåverkan som följd. Villkor 3 fyller ett viktigt syfte genom att det skyddar recipienten.

Frågan om vad industrin får släppa till avloppsreningsverket bör i första hand regleras i industrins egna tillstånd. Men i praktiken fungerar det inte alltid så idag. Många industrier har gamla tillstånd som skulle behöva uppdateras och som inte beaktar industrispillvattnets påverkan på avloppsreningsverket i tillräcklig omfattning. C- och U-anläggningar har inga tillstånd alls.

Vid tillståndsprövningen av ett avloppsreningsverk görs en bedömning av hur recipienten påverkas av avloppsreningsverkets totala utsläpp, inklusive det utsläpp som föranleds av den totala industriella anslutningen till avloppsreningsverket. En sådan samlad bedömning av industrins påverkan på recipienten görs inte när en enskild industri prövas, utan då bedöms endast påverkan från den enskilda industrin i sig. Även detta innebär att villkor 3 behövs för att skydda recipienten.

Naturvårdsverket publicerade den 15 april 2019 sin vägledning till föreskrift 2016:6. I vägledningen gör Naturvårdsverket bedömningen att va-huvudmannen har ett omfattande ansvar för att avgöra om det är lämpligt att ansluta ett visst industrispillvatten till det allmänna ledningsnätet. Det innebär, skriver Naturvårdsverket, i många fall att va-huvudmannen måste ställa krav på rening av industrispillvattnet innan verksamheten ansluts till det allmänna va-nätet, alternativt att va-huvudmannen avstår från att medge en anslutning. Det är va-huvudmannen som ansvarar för att den aktuella avloppreningsanläggningen klarar de krav som anläggningens miljötillstånd och föreskrifterna ställer.

Med den föreslagna ändringen av villkor 3 anser Länsstyrelsen att hänsyn har tagits till rådighetsproblematiken och att villkoret är tillräckligt tydligt och förutsägbart.

Villkor 5 och D2

Villkor 5 och delegation D2 bör kvarstå oförändrade. Villkoret är avsett att reglera alla framtida nya markförlagda ledningar och pumpstationer; inte bara den plane-

rade överföringsledningen från Lugnås. Nya ledningar och pumpstationer kan medföra ändrade förutsättningar för bräddning, t.ex. genom att nya bräddpunkter tillkommer eller genom att delar av ledningsnätet belastas hårdare än tidigare. Detta är frågor som tillsynsmyndigheten måste ges möjlighet att påverka, i synnerhet som ledningsnätet omfattas av tillståndet. Dessa frågor tas inte alls upp vid ett samråd enligt 12:6 MB.

Villkor 12

Länsstyrelsen motsätter sig att villkor 12 upphävs men föreslår några mindre ändringar. Länsstyrelsen föreslår följande nya formulering (tillägg ej kursiverade, borttagen text genomstruken).

Verksamhetsutövaren ska kontinuerligt verka för att oönskade ämnen och föremål ~~kemikalier~~ inte tillförs avloppsanläggningen i sådan mängd eller av sådan beskaffenhet att anläggningens funktion nedsätts eller särskilda olägenheter uppkommer i omgivningen och recipienten eller så att det påverkar slamkvaliteten. En plan för uppströmsarbetet ska finnas och följas. Planen ska lämnas in till tillsynsmyndigheten senast ett år efter att tillståndet tagits i anspråk och därefter revideras minst vart femte år.

Inte bara kemikalier kan orsaka problem i avloppsreningsanläggningen utan även fett, läkemedel, sanitetsprodukter m.m. Ordet "kemikalier" bör därför ändras till "önskade ämnen och föremål".

Kommunen har, i egenskap av huvudman för avloppsreningsanläggningen, ett ansvar för att verka för att föroreningar som inte hör hemma i ett kommunalt spillvatten inte tillförs anläggningen. Kommunen kan ställa krav på hur de anslutna fastighetsägarna använder va-anläggningen med stöd av 21 § vattentjänstlagen, kommunens ABVA samt villkor 3 i tillståndet (förutsatt att det inte stryks av domstolen). Se även motiveringen av villkor 3 ovan.

Villkor 12 anger att verksamhetsutövaren ska verka för att oönskade ämnen och föremål inte tillförs avloppet samt ha en plan för detta arbete. Verksamhetsutövaren kan verka för att oönskade ämnen och föremål inte tillförs genom exempelvis riktade informationsinsatser till skolor eller samhället i övrigt, kontakter med industrierna i upptagningsområdet, provtagning i ledningsnätet etc. Genom att det finns en plan för detta arbete säkerställs att arbetet genomförs på ett genomtänkt och effektivt sätt. Länsstyrelsen anser att villkoret efter den föreslagna ändringen är tydligt, förutsägbart och inte orimligt hårt för verksamhetsutövaren.

Oönskade ämnen och föremål kan störa avloppsreningsverkets processer och medföra ökade utsläpp av organiskt material, näringsämnen, metaller, kemiska ämnen m.m. Huvudmannen för avloppsreningsverket är den som först och bäst kan se

denna påverkan, varför det är både rimligt och lämpligt att verksamhetsutövaren arbetar med frågan och försöker identifiera källorna till oönskade ämnen och föremål. Om inte avloppsreningsverket signalerar att åtgärder behövs är det knappast sannolikt att de anslutna industrierna på eget initiativ börjar utreda frågan.

Enligt vad som nämnts under villkor 3 ovan räcker det inte att ställa krav på de anslutna industrierna i deras tillstånd.

Det underlag som tas fram genom uppströmsarbetet kommer att vara viktigt för tillsynsmyndigheten när den bedriver tillsyn på verksamheter uppströms anläggningen. Kommunen har i egenskap av tillsynsmyndighet en skyldighet att se till att de industrier som de tillsynar inte släpper ut avloppsvatten som kan påverka avloppsanläggningens funktion, dess omgivning och recipienten.

Då oönskade ämnen och föremål kan tillföras från både verksamheter och hushåll bör båda dessa kategorier omfattas av villkoret. När det gäller hushållen kan verksamhetsutövaren verka för att oönskade ämnen och föremål inte tas emot genom att exempelvis bjuda in skolor till studiebesök och genom olika informationsinsatser.

Ny delegation gällande tillfälliga överskridanden av utsläppsvillkor

Länsstyrelsen motsätter sig att tillsynsmyndigheten ska få medge tillfälliga överskridanden av begränsningsvärdena enligt villkor 6 i samband med driftstörningar, ombyggnationer och underhållsarbeten.

Enligt 22 kap. 25 § 3 stycket MB får mark- och miljödomstolen överlåta åt tillsynsmyndigheten att besluta om villkor av mindre betydelse. Länsstyrelsen anser att den aktuella frågan är alltför stor för att kunna delegeras till tillsynsmyndigheten. Utsläppet till vatten är avgörande för anläggningens miljöpåverkan. Begränsningsvärdena i villkor 6 är satta utifrån vad som är bästa tillgängliga teknik, vad recipienten bedömts klara och vad sökanden redovisat i miljökonsekvensbeskrivningen. Den yrkade delegationen anger ingen gräns för hur stora utsläppsökningar som får medges. Vad som avses med "tilfälliga överskridanden" är oklart.

Begränsningsvärdena är formulerade som tertials- respektive årsmedelvärden. För att överskrida ett tertials- eller årsmedelvärde behövs en relativt stor och/eller långvarig utsläppsökning. Detta är inte en fråga av mindre betydelse. I teorin skulle delegationen, om den fastställs, ge tillsynsmyndigheten befogenhet att medge så stora avsteg att utsläppet kan bli större än det maxutsläpp som beskrivits i miljökonsekvensbeskrivningen. En sådan utsläppssituation har inte alls prövats och omfattas inte av tillståndet.

Med en god planering av ombyggnationer och underhåll bör situationer med stora och/eller långvariga utsläppsökningar kunna undvikas. Om det trots allt uppstår situationer där delar av anläggningen måste stängas av så att utsläppsvärdena inte kan klaras så kan kommunen ansöka om villkorsändring. Förutsättningarna för att villkorsändring ska kunna medges framgår av 24 kap. 13 § MB.

Rättelse av ett uppenbart skrivfel i villkor 6 och 9

Villkor 6

Länsstyrelsen noterar att det skett en uppenbar felskrivning i villkor 6, vilken riskerar att skapa otydlighet. Orden *som medelvärde per kalenderår* bör strykas. Länsstyrelsen föreslår att domstolen om möjligt gör denna rättelse. Kommunens förslag till formulering accepteras.

Villkor 9

Även i villkor 9 har det skett en uppenbar felskrivning. Tidsangivelsen för vad som avses med övrig tid bör strykas. Länsstyrelsen yrkar att domstolen om möjligt gör denna rättelse.

Miljö- och byggnadsnämnden i Mariestad (nämnden) har anfört följande.

Nämnden anser att det inte är lämpligt att villkor 3 och villkor 12 tas bort, däremot kan de behöva omformuleras. Det är viktigt att slamkvaliteten beaktas vilket det gör i dessa villkor.

Nämnden har inte har några synpunkter på tidsbegränsning av tillståndet, på att villkor 5 tas bort eller kring villkorsskrivningen beträffande det föreslagna villkor 9. Förslaget från tekniska är att få tillfälligt överskrida begränsningsvärden (utsläpp) efter tillsynsmyndighetens (Länsstyrelsen) medgivande genom att nytt delegationsvillkor läggs till. Nämnden vill emellertid inflika att medgivandet av tillfälligt överskridande kan medföra en risk för dricksvattenintaget för Mariestad som bör has i åtanke.

Miljö- och byggnadsnämnden har i tidigare yttranden bl.a. framfört:

- Målsättning för hanteringen av rötslam efter år 2024 är önskvärd för ett tillstånd som ska vara i minst 10 år.
- Angående gränsvärden om rötslam har Verksamhet teknik valt att jämföra sitt slam mot SNFS 1998:944 där gränsvärden för rötslam som ska saluföras stipuleras. Samtidigt existerar kungörelsen om när avloppsslam används i jordbruket (SNFS 1994:2) där bl.a. gränsvärden anges för metallhalter i åkermark som inte får överskridas vid användning av avloppsslam. Dessa gränsvärden är betydligt strängare och det framgår av kungörelsen att dessa inte får tillföras åkermark om

torrsubstanshalten i jord överskrider (SNFS 1994:2 § 8). Verksamhet miljö- och bygg noterar att kadmium, koppar, krom, kvicksilver, nickel och zink överskrider dessa gränsvärden. För jordbrukets del är det bättre om rent slam kan garanteras av försäljaren än att utredningskostnaden läggs på jordbrukaren för att kontrollera att marken inte har för höga halter av tungmetaller.

Nämnden är för främjandet av ett kretsloppstänkande, särskilt kring slamhanteringsfrågan. Slammet ska på längre sikt återföras till mark snarare än hamna på deponi. Det är inte lämpligt att villkor 3 och villkor 12 tas bort, däremot kan de behöva omformuleras. Det är viktigt att slamkvaliteten från avloppsreningsverket beaktas vilket det gör i dessa villkor. Verksamhet miljö- och bygg instämmer i att kraven på miljöfarliga verksamheter ska ställas direkt på verksamheten med stöd av miljöbalken, men att det är bra att det finns formulerat villkor som reglerar detta. Det kan vara ett stöd för VA-avdelningen att dessa villkor finns, för att reglera vilket spillvatten som de tar emot till reningsverket.

Nämnden deltar gärna i processen att förbättra slamhanteringen så näringsämnen kan återföras till framför allt jordbruket. Genom tillsyn och den frekventa dialog som upprätthålls med industriföretag så ska nämnden verka för att tungmetaller och andra föroreningar inte tillkommer slammet. Däremot är det huvudmannen som avgör vad som får släppas till deras nät (även om överklagan menar att så inte är fallet). Mariestads ABVA 7 §: *"Huvudmannen är inte skyldig att ta emot spillvatten vars beskaffenhet i ej oväsentlig mån avviker från hushållspillvattens."*

Möjligheten att begränsa vad som kommer till reningsverket görs effektivast av huvudmannen genom att hålla sig till det egna regelverket. Tillsynsmyndigheten får svårare att begränsa utsläpp om rening finns (det kommunala reningsverket). Däremot kan tillsynsmyndigheten sätta riktvärden eller dyl. och föra tillsyn på dessa. Det finns goda möjligheter för samarbete mellan tekniska nämnden och nämnden kring frågan.

Förslagsvis kan huvudmannen kartlägga föroreningar (screening) som tillkommer nätet och meddela nämnden då föroreningar uppmärksammas.

Nämnden anser att verksamhetsutövaren har en skyldighet att följa de allmänna hänsynsreglerna, egenkontroll och hushållning. Villkor 12 ser ut att höra ihop med detta och skulle exempelvis kunna omformuleras så att det hörde till kontrollprogrammet (villkor 17). Andemeningen med villkor 12, att det ska finnas en plan med uppströmsarbetet, tycker nämnden är bra och viktig.

I överklagandet har föreslagits ett delegationsvillkor att tillsynsmyndigheten tillfälligt ska kunna medge att begränsningsvärden överskrider. Det är inte tydligt hur stor

omfattning som avses med ett tillfälligt överskridande eller vilken effekt på miljö detta skulle få. Ett tillfälligt överskridande kan medföra en risk för dricksvattenintaget för Mariestad som särskilt borde tas med i resonemanget.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har gått igenom utredningen i målet samt övervägt vad Mariestads kommun har anfört i sitt överklagande till domstolen. Prövningen i målet är begränsad till det som innefattas i kommunens överklagande av tillståndets tidsbegränsning samt yrkanden om upphävande, alternativt ändring, av villkor i tillståndet. Länsstyrelsens förslag till ändring av villkor 9 avseende tider för buller, och villkor 12, så att det omfattar mer än enbart kemikalier, går utöver detta och ska därför avvisas.

Domstolen gör i övrigt följande överväganden.

Tidsbegränsningen

Länsstyrelsens motiverar tidsbegränsningen av tillståndet med avloppsreningsverkets läge nära befintliga bostäder m.m. och i ett översvämningsskänsligt område. Den belastningsprognos som ligger till grund för ansökan och dimensioneringen av verket avser den närmaste tioårsperioden.

Det saknas en antagen detaljplan för det planerade bostadsområdet Havskatten. Det planerade bostadsområdet kan därför inte utgöra grund för en tidsbegränsning av tillståndet.

Domstolen noterar att det inte finns några uppgifter, varken från grannar eller tillsynsmyndighet, om att det har varit luktproblem. Om den nuvarande verksamheten inte har gett upphov till luktklagomål så bedöms risken för att den utbyggda verksamheten gör det inte vara påtaglig även om avstånden till bostäder är förhållandevis korta. Om det hade funnits luktproblem, som inte bedömts gå att åtgärda med skyddsåtgärder, så hade det inte heller funnits någon anledning att tillåta verksamheten i 20 år.

När det gäller förväntade klimatförändringar så kan stigande vattennivåer i framtiden medföra att verksamheten inte längre kan bedrivas på den aktuella platsen. Tidsskalan är emellertid mycket lång och osäker, särskilt på lokal nivå. Domstolens uppfattning är att det inte finns någonting som talar för att just 20 år är en lämplig tid som begränsning av tillståndet. Domstolen noterar även att beskrivna alternativa lokaliseringar inte heller tar hänsyn till klimatförändringarna. Det är därför inte klarlagt att det finns andra lämpligare platser eller i vart fall inte var de kan vara.

Det är mycket troligt att klimatförändringarna förr eller senare gör det nödvändigt med skyddsåtgärder eller en flyttning av avloppsreningsverket. När är dock mycket osäkert varför domstolen inte anser att det utgör skäl för att tidsbegränsa tillståndet.

Om det skulle bli problem med luktstörningar från verksamheten så borde det i första hand bli aktuellt att vidta ytterligare skyddsåtgärder. Som framgår ovan bedöms en tidsbegränsning inte vara motiverad. Däremot anser domstolen att det kan vara lämpligt med en klimatanpassningsplan som regelbundet uppdateras i samråd med tillsynsmyndigheten. Handlingsplanen kan dessutom utgöra underlag för en framtida omprövning av tillståndet. Ett villkor ska därför föreskrivas i huvudsak med den utformning kommunen föreslagit, som en komplettering till villkor 14. Med hänsyn till de korta avstånden till bostäder ska även villkor 7 kompletteras med ett villkor avseende upprättande av en handlingsplan avseende kartläggning av förekomsten av luktande ämnen och möjligheten att fortlöpande vidta utsläppsminskande åtgärder.

När det gäller kommunens åtagande i fråga om åtgärder som begränsar lukt i relation till genomförda spridningsberäkningar så konstaterar domstolen att beräkningar av halter som medelvärden under timmar baserat på medelutsläpp ger mycket begränsad information om hur mycket och ofta som luktstörningar förekommer. För det första så varierar utsläppen kraftigt och för det andra, om utsläppen är konstanta, så sker luktstötter ändå under mycket korta perioder när vindhastigheten är låg. Korta perioder med halter långt över lukttröskeln kan inträffa även om inte något

timmedelvärde överskrider hälften av lukttröskeln ($0,5 \text{ OU}_E/\text{m}^3$). Det kan därför finnas behov av åtgärder som minskar utsläpp av luktande ämnen även om det inte går att påvisa med stöd av spridningsberäkningar.

Villkor 3

Domstolen anser att de skyldigheter som följer av lag eller föreskrifter inte ska föreskrivas som villkor, utan villkor ska förtydliga, konkretisera och helst komplettera dessa skyldigheter. Domstolen delar länsstyrelsens uppfattning att villkor 3 förtydligar och kompletterar 4 § i NFS 2016:6. Det är således rimligt att det i tillståndet tydliggörs att kommunen inte får ta emot industriellt avloppsvatten om det leder till den påverkan som villkoret ger uttryck för. Domstolen anser inte heller att Mark- och miljööverdomstolens avgörande i mål M 7843-13 är tillämpligt på det sätt kommunen anför. Länsstyrelsens förslag till ändring av villkoret bedömer domstolen innebär ett tydliggörande och viss mildring av villkoret som är lämplig och som ryms inom ramen för den prövning som domstolen har att göra i detta mål. Villkoret ska därför ges den utformning som länsstyrelsen föreslagit.

Villkor 5 och D2

Domstolen anser inte att villkor 5 innebär en dubbelreglering med 12 kap. 6 § miljöbalken. Villkoret bedöms fylla en viktig funktion. En ändring av villkorets utformning i enlighet med kommunens andrahandsyrkande bedöms inte heller vara nödvändig då det inte torde komma att innebära några praktiska svårigheter att tolka dess innebörd. Inte heller delegationen D2 ska därför upphävas.

Villkor 6 och tillfällig mildring

Kommunen och länsstyrelsen är överens om att villkor 6 getts en felaktig utformning som domstolen bör rätta i enlighet med kommunens förslag. Domstolen gör ingen annan bedömning varför villkoret ändrats i dessa delar i enlighet med vad som framgår av domslutet.

Kommunen har även yrkat att tillsynsmyndigheten bör delegeras rätten att tillfälligt få medge högre utsläpp av de parametrar som regleras med begränsningsvärden i villkor 6. Medgivandet av högre utsläpp ska enligt yrkandet få ske vid driftstörningar, ombyggnationer och underhållsarbeten enligt villkor 4. Länsstyrelsen har

motsatt sig en sådan delegation med hänvisning till att det inte kan ses som en mindre ändring.

Det aktuella tillståndet omfattar utbyggnadsåtgärder som medför att belastningen tillåts öka till 25 000 respektive 30 000 personekvivalenter (pe). Domstolens uppfattning är att det kan uppstå situationer då det kan bli svårt att upprätthålla hög reningsgrad i samband med vissa av dessa utbyggnadsåtgärder. Eftersom tillståndet omfattar en rättighet att vidta sådana åtgärder anser domstolen att det är rimligt att även utsläppen under vissa skeden av utbyggnaden kan tillåtas vara förhöjda. Som kommunen anför behöver inte det medföra någon recipientpåverkan av betydelse varför ett något förhöjt utsläpp under en begränsad tid av utbyggnaden bör kunna delegeras tillsynsmyndigheten om kommunen kan motivera varför det behövs. Domstolen konstaterar att det förekommer att tillstånd för kommunala reningsverk tar höjd för förhöjda utsläpp under utbyggnadsfasen (se t.ex. Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolen, dom den 14 december 2017 i mål M 3980-15, avseende Henriksdals reningsverk, villkor 13). Domstolen väljer dock här att införa den i denna del yrkade delegationen som ett nytt stycke i villkor 6.

I fråga om risken för förhöjda utsläpp under underhållsarbeten och driftstörningar gör domstolen däremot ingen annan bedömning än länsstyrelsen. I dessa delar ska klagomålet avslås.

Villkor 12

Kommunen har yrkat att villkor 12 avseende uppströmsarbete, med syfte att minska tillförseln av kemikalier som sätter ned anläggningens funktion, leder till olägenheter eller försämrar slamkvaliteten, ska upphävas. Domstolen delar länsstyrelsens och Miljö- och byggnadsnämndens uppfattning att villkoret fyller ett viktigt syfte och att det ankommer på verksamhetsutövaren att bedriva sådant arbete.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 5 februari 2020.

Susanne Lindblad

Gunnar Barrefors

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Susanne Lindblad, ordförande, och tekniska rådet Gunnar Barrefors samt de särskilda ledamöterna Börje Andersson och Håkan Falck.

Hur man överklagar

MMD-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rätts-tillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.